

1. УВОД

Роман М.А. Булгакова „Мајстор и Маргарита“, над којим је аутор радио практично до краја свог живота, остајао је у својој архиви и први пут угледао свијетлост дана 1966-1967. године у часопису „Москва“. Овај роман је донио свјетску славу Булгакову, постхумно. Роман је заузео заслужно мјесто у националној књижевности оног времена, који у себи обједињује гротеско, фантастично, иреално с реалним.

У роману „Мајстор и Маргарита“ царује слобода стваралачке фантазије и истовремено строгост композиционе замисли. Сатана прави велики бал, а надахнути Мајстор, савременик Булгакова, пише свој бесмртни роман. Управо тамо судија Јудеји, кажњава Христа, паралелно приказујући живот у Садовој и Брној улици 20-тих, 30-тих година 20. вијека. Смијех и туга, радост и бол испреплићу се у једно, као и у животу, али у толикој мјери, која је доступна читалачком духу само у поеми, причи.

За овај роман можемо рећи да је лирско-филозофска поема у прози о љубави и бесчовјечности зла, о истинском стваралаштву, које увијек одољева нечовјечности.

Михаил Афанасјевич Булгаков је рођен 18. маја далеке 1891. године у Кијеву, гдје је завршио гимназију, а касније и Медицински факултет. Већ на почетку грађанског рата у Русији бива мобилисан и као војни љекар одлази на Кавказ. Када су бољшевици почели да напредују ка југу, а белогардејске јединице да напуштају Русију и пребацују се у Турску, гдје касније махом одлазе у Југославију, Михаилу не полази за руком да уради оно што су урадили многи, међу којима и његова браћа Николај и Иван. Он остаје у граду Грозном на Кавказу, јер га је трбушни тифус оборио у постељу. Ко зна да ли је то судбина, или само сплет немилих околности у једно смо сигурни, управо је тифус главни кривац зашто је Русија добила једног великана ријечи и пера. Јер ко зна куда би га путеви Божији одвели. Можда би био љекар негдје у Европи и тешко да би успио да постане писац. Давне 1919. године још док је Грозни био у рукама “бијелих“, Михаил је објавио неколико цртица-размишљања у којима је изнио своје виђење Русије под комунистичком владавином, које га је касније могло коштати главе, када су у град дошли бољшевици. Као

непријатељ нове власти био је принуђен да побјегне из Грозног, што је и учинио и отишао у Владикавказ. У Владикавказу се запослио у градском Одјељењу за културу, као шеф пододјељења за књижевност и позориште. Питамо се какве везе има једно са другим - позориште, књижевност и медицина уопште? Међутим, важно је истаћи да је Михаил још од малена испољавао таленат и гајио велику љубав према позоришту, што потврђују записи из породичне архиве његове сестре Јелене Земске. Као шеф пододјељења за културу Михаил је написао и своје прве позоришне комаде: “Самообарона - Самоодбрана“, „Дни Турбиных - Браћа Турбини“, „Глинене младожење“, „Париски комунари“ и „Сыновья муллы - Хоцини синови“, од којих је само посљедњи сачуван. Пошто се и у Владивостоку није осјећао сигурно, ријешен да напусти медицину заувјек, Михаил одлучују да оде у Москву, гдје уједно почиње и његово озбиљно бављење књижевношћу. Уз помоћ ујака успијева да се запосли у Литерарном одјељењу Главне управе за политичка питања при Народном комесаријату за просвјету. Већ тада почиње да сарађује у Московским недељницима, као што су: „Кривое зеркало – Лажно огледало“, „Крокодил - Крокодил“ и многи други. Сљедеће 1922. године успијева да се запосли у часопису железничара „Гудок“, гдје почиње да ради као аутор подлистака, који су се у Русији звали “фелтони“. Управо у Москви Михаил почиње да ствара невјероватном брзином. Његови “фелтони“ почињу бити запажени не само у Русији већ и шире. На иницијативу тада већ познатог књижевника А. Толстоја, тадашњег директора листа “Накануне“, Михаил Булгаков бива ангажован као стални сарадник и ствара текст за текстом и објављује их у часописима „Накануне - Уочи“, “Гудок” и у многим недељницима широм Русије. Нико са сигурношћу не може да каже колико је било тих текстова, а разлог томе је управо то што је аутор користио различите псеудониме, које је најчешће и измишљао. Многи од њих ни до данас нису дешифровани. Паралелно са писањем текстова за разне часописе и недељнике Михаил почиње да се бави тзв. „правом, озбиљном“ књижевношћу. Његова прва приповјетка „Пурпурно острво“, објављена је 1924. године. Само неколико мјесеци касније излази Булгаковљева приповјетка „Похождения Чичикова - Чичиковљеве згоде“, па „Недра - Њедра“ и низ других новела. Већ после прве приповијетке књижевна критика је почела да обраћа пажњу на Булгакова. Чак и велики Максим Горки истиче да Булгаков посједује изразити таленат. Марта 1922. године Булгаков се враћа својој актуелној теми коју је већ започео у Владикавказу, када је

написао позоришни комад “Браћа Турбини“. Турбино је било презиме његове прабаке по мајци. То је био комад о његовој породици. Мјесеца јануара 1925. године у часопису “Россия” изашао је први дио романа „Бела гарда“ (уједно и једини у Русији за вријеме ауторовог живота). Убрзо затим већ поменути часопис је био забрањен под непознатим околностима све до данас. Већ у фебруару исте године Булгаков чита своју новелу „Псеће срце“, које је почео писати претходних година, у кругу својих пријатеља. Потребно је истаћи да поменути роман није угледао свјетлост дана у Совјетској Русији не само за живота Булгакова, већ читаве три деценије после његове смрти. Зар је потребно истаћи којом брзином је Булгаков стварао? Више од 300 разних других текстове, које треба додати већ поменути дјелима Булгаков је створио за непуне три године. Исте године МХАТ позива Булгакова да ради као драматург. Булгаков напушта редакцију “Гудок”, али сарадњу са њима наставља. Прво чега се прихватио као драматург јесте драматизација већ поменутог романа „Бела гарда“. Међутим, поступак драматизације није исти. Једно је драматизовати туђе дјело, а опет сасвим различито драматизовати сопствено дјело. Булгаков као врсни драматург и овај пут на висини задатка успијева да забиљежи све оно што види и чује, оживљавајући све те звукове и боје, преточивши их у једну предивну игру. Године 1925. одржана је свечана премијера позоришног комада. Успјех код публике био је више него запажен, али не и код књижевне критике. Мјесец дана прије премијере Булгаков у издавачкој кући “Недра” објављује новелу „Ђаволијада“. То је уједно једина књига која је угледала свјетлост дана за његовог живота. У септембру мјесецу исте године отпочињу пробе Булгаковљеве комедије „Зојкин стан“, која се пред Београдском публиком изводила у два маха. Сам Михаил није био задовољан како и на који начин се комедија приказује на сцени, сматрајући да такво дјело не даје основе да се на сцени приказују свињарије и глупости. Исте године почињу и прве праве непријатности по Булгакова. Књижевна критика све злонамјерније почиње да пише о комаду „Дани Турбиних“. Државна безбједност СССР врши претрес стана Булгакова и запљењује његове рукописе. Међутим, то не спријечава Булгакова да настави да ствара. Године 1926. он потписује уговоре са два московска позоришта за позоришне комада „Зојкин стан“ и „Пурпурно острво“. Већ 1928. године Булгаков почиње да ради на првим редакцијама романа “Мајстор и Маргарита“. Првобитна верзија романа се звала „Савјетник са копитом“, а сљедећа „Црни маг“. Током прве половине 1929. године сва позоришна дјела,

као и текстови под ауторством Михаила Булгакова бивају забрањени. Булгаков је могао да ствара само под измишљеним псеудонимима. Немогавши да издржи овакво стање, у очају у безизлазној ситуацији Булгаков спаљује прве верзије романа „Мајстор и Маргарита“. У априлу, тачније 18. априла долази до фамозног разговора између Стаљина и Булгакова. Недуго послије тога омча око врата Булгакову полако почиње да попушта и он опет почиње да ствара. Почетком јуна мјесеца 1934. године Михаил Булгаков је примљен у Савез совјетских писаца. Већ 1936. године почиње да ради као драматург у московском „Большом театру“. Сљедеће 1937. године Булгаков наставља рад на роману „Мајстор и Маргарита“, који добија контуре правог романа филозофске расправе. Све до краја живота, а умро је 10. марта 1940. године, Булгаков ради и дотјерује свој роман „Мајстор и Маргарита“, који је угледао свијетлост дана у Русији тек послије двадесет и седам година, тачније тек 1967. године. Булгаков је писао „Мајстора и Маргариту“ као историјску и психолошку књигу која је свиједочила о времену и људима, збога чега је вјероватно и постао јединствен документ те епохе. У роману постоји неки необјашњени магнетизам, нека магија ријечи. Она очарава читаоца и одводи га у свијет гдје је реалност тешко одвојити од фантазије. Када бисмо морали дати одговор ко је по свом опредјељењу био Булгаков, рекли бисмо: М. Булгаков се опробао у безмало свим жанровским врстама и родовима. Он је романописац, драмски писац, сатиричар, комедиограф и филозоф.

1.1. ЦИЉ И ЗАДАЦИ ИСТРАЖИВАЊА

Циљ овог рада је анализа реалног (ововременског и историјског) и фантастичног у роману М. Булгакова „Мајстор и Маргарита“.

Да би се реализовали циљеви томе треба да предходи рјешење сљедећих задатака:

1. Анализа реалног као главног принципа стваралачког изражаја Михаила Булгакова.
2. Описати и покушати класификовати фантастично у већ поменутом роману.
3. Покушати показати на који начин се реално испреплиће са фантастичним и обратно.

1.2. МЕТОДЕ ИСТРАЖИВАЊА

У основи методологије истраживања лежи комплексан приступ, у основи чега иступа метод концептуалне анализе текста, који укључује разматрања начина манифестације реалистичног фантастичног у роману М. Булгакова „Мајстор и Маргарита“. Након чега слиједи моделирање њихове структуре. У овом раду ћемо примјењивати семантичко-стилистичку, контекстуалну и интертекстуалну анализу.